

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОВОЧІВНИЦТВА І БАШТАННИЦТВА
ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ «МАЯК»**

**АГРАРНА НАУКА І ОСВІТА:
ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС,
СУЧАСНА ПАРАДИГМА,
СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ**

**МАТЕРІАЛИ
ІІІ Міжнародної
науково-практичної конференції**

**(у рамках VI наукового форуму
«Науковий тиждень у Крутах – 2021»,
12 березня 2021 р.)**

Крути - 2021

УДК 635.61 (06)

Рекомендовано до друку Науково-технічною радою Дослідної станції «Маяк» Інституту овочівництва і баштанництва НААН, протокол № 1 від 1 березня 2021 р.

Відповідальний за випуск: Позняк О.В.

Аграрна наука і освіта: історичний екскурс, сучасна парадигма, стратегія розвитку: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (у рамках VI наукового форуму «Науковий тиждень у Крутах – 2021», 12 березня 2021 р., с. Крути, Чернігівська обл.) / ДС «Маяк» ІОБ НААН, відп. за вип. О.В. Позняк. Обухів: Друкарня ФОП Гуляєва В.М., 2021. 172 с.

Збірник містить матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Аграрна наука і освіта: історичний екскурс, сучасна парадигма, стратегія розвитку», проведеної на Дослідній станції «Маяк» Інституту овочівництва і баштанництва НААН з історії аграрної науки і освіти, висвітлено зародження і діяльність наукових шкіл, внесок провідних науковців у розвиток різних галузей аграрної науки, розглянуто актуальні питання щодо вирішення нагальних проблем становлення та функціонування аграрної науки і освіти в умовах сьогодення й стратегічні напрями на перспективу.

Для науковців, аспірантів, спеціалістів сільського господарства.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій несуть автори наукових доповідей і повідомлень. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору Оргкомітету конференції.

© Національна академія аграрних наук України, 2021,

© Дослідна станція «Маяк»

Інституту овочівництва і баштанництва, 2021

Лещук Н.В., Коховська І.В.,

Бойко А.І., Позняк О.В.

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ГЕНЕТИЧНОГО ТИПУВАННЯ ДНК МАРКЕРАМИ СОРТОТИПІВ І РІЗНОВИДІВ САЛАТУ ПОСІВНОГО.....68

Ли М.Р., Ким А.И.

АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОГО РЫНКА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....75

Майлиева Д.Д., Холмурадов Э.А., Авазов С.Э.

СОСТАВ ВОЗБУДИТЕЛЕЙ ГРИБНЫХ БОЛЕЗНЕЙ ДЫНЬ И АРБУЗОВ В УСЛОВИЯХ КАШКАДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ УЗБЕКИСТАНА И МЕРЫ БОРЬБЫ С НИМИ.....79

Макуха О.В.

ЧУГУНІН Я. В. (1902-1981) – ВИДАТНИЙ ВЧЕНИЙ-ЕНТОМОЛОГ ТА ЙОГО ВНЕСОК У РОЗВИТОК НАУКОВИХ ОСНОВ ЗАХИСТУ РОСЛИН.....86

Mendigaliyeva A.S., Smagulova D.A.,

Mombayeva B.K., Toyzhigitova B.B.

NOCUITY OF THE ANSILLOPIA AUSTRICA IN SEED WHEAT SOWS AND MEASURES TO FIGHT WITH THEM IN CONDITIONS OF WESTERN KAZAKHSTAN.....90

Минкіна Г.О., Минкін М.В.

ПОЛУНИЦЯ В МІШКАХ ТА ТЕПЛИЦЯХ – ПЕРСПЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ.....101

Namazova L.H.

HYBRIDS OF AE. CYLINDRICA WITH T. AESTIVUM L. UNDER CONDITIONS OF AZERBAIJAN.....105

Окрушко С.С., Кравчук О.В.

ФОРМУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ НАСІННЯ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ЗАСТОСУВАННЯ ГЕРБИЦИДІВ.....106

Петров Е.П., Петров С.Е., Джумадилова Г.Б.

ВЫСОКОПРОДУКТИВНЫЕ СОРТА И ГИБРИДЫ КАБАЧКА.....109

4. Шералиев А. Видовой состав грибов рода *Fusarium*Lk.etFr. на шелковице в Узбекистане и меры борьбы с основными возбудителями болезни фузариозного увядания. – Авт... к.б.н., 1980. - 25 с.

5. Список пестицидов и агрохимикатов разрешенных для применения в сельском хозяйстве Республики Узбекистан – Ташкент, 2013. – 334 с.

УДК 632.08:632.7:632.9:929

**ЧУГУНІН Я. В. (1902-1981) – ВИДАТНИЙ ВЧЕНИЙ-
ЕНТОМОЛОГ ТА ЙОГО ВНЕСОК У РОЗВИТОК НАУКОВИХ
ОСНОВ ЗАХИСТУ РОСЛИН**

Макуха О.В.

Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон, Україна
e-mail: olga_ovm@ukr.net

Системи захисту посівів сільськогосподарських культур від шкідливих організмів мають виключно важливе значення в сучасних технологіях їх вирощування. Правильна розробка та ефективна реалізація захисних заходів неможливі без наукових основ, закладених видатними вченими-ентомологами, фітопатологами, науковцями із захисту рослин.

Чугунін Яків Васильович народився 14 березня 1902 року в багатодітній селянській родині. У 1925 році закінчив природничо-агрономічне відділення Нижньогородського педагогічного інституту, захистив дипломну роботу на тему «Яблунева плодожерка і заходи боротьби з нею». У 1925-1926 роках навчався в Ленінградському інституті прикладної зоології і фітопатології.

Під час навчання працював на Нижньогородській станції захисту рослин спочатку практикантом-ентомологом, а пізніше інструктором і лаборантом. У цей період Чугунін Я. В. опублікував вісім наукових статей з організації шкільних екскурсій для визначення і вивчення комах, проводив наукові дослідження шкідників саду, зокрема яблуневої плодожерки та яблунового квіткоїда.

Чугунін Я. В. працював учителем природознавства в школі, проводив наукові дослідження з ентомології під час навчання в

аспірантурі, викладав в інституті курс лекцій «Шкідники плодового саду», «Шкідники сільського господарства», працював агрономом в колгоспі, керував сектором ентомології та працював заступником директора з наукової роботи Кримського науково-дослідного інституту захисту рослин, завідував відділом захисту рослин та виконував обов'язки заступника директора з наукової роботи, а пізніше директора Кримської станції плодово-ягідного господарства.

У 1933 році Чугунін Я. В. видав книгу «Фенологічний календар захисту плодового саду від шкідників та хвороб» [1].

У 1936 році Чугунін Я. В. захистив кандидатську дисертацію за результатами наукових досліджень небезпечного шкідника саду – яблуневої плодожерки. Він вивчав особливості розвитку яблуневої плодожерки, обґрунтував ступінь шкодочинності фітофага на різних сортах яблуні, розробив рекомендації щодо строків проведення захисних обприскувань та їх кількості.

Крім того, Чугунін Я. В. проводив дослідження методів боротьби із садовими довгоносиками, ефективності їх обтрушування за різних умов, вивчав емульсії мінеральних мастил з глинами в якості емульгаторів, зниження врожайності яблуні під впливом зменшення площі листової поверхні.

У 1942 році, під час Другої світової війни Чугуніна Я. В. було тяжко поранено, він нагороджений медалями та орденами.

У період із 1944 по 1951 роки, під час роботи в Кримському науково-дослідному інституті захисту рослин Чугунін Я. В. розробив методику і техніку авіаобприскування садів мінеральними мастилами в боротьбі з яблуневою міллю та іншими шкідниками, а також узагальнив матеріали досліджень про роль садових довгоносиків у періодичності плодоношення яблуні.

У 1951 році Яків Васильович переїхав до міста Херсона разом із дружиною, кандидатом сільськогосподарських наук, фітопатологом Югановою Ольгою Миколаївною. Він викладав курс ентомології та зоології у Херсонському сільськогосподарському інституті ім. О. Д. Цюрупи.

У 1954 році в місті Харкові Чугунін Я. В. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора сільськогосподарських наук на тему «Роль садових довгоносиків у періодичності плодоношення яблуні у зв'язку з проблемою знищення їх масового запасу». У цьому році йому присвоєно науковий ступінь доктора сільськогосподарських наук та вчене звання професора.

З 1952 по 1956 роки Чугунін Я. В. виконував обов'язки завідувача кафедри захисту рослин, а з 1956 по 1980 роки завідував цією кафедрою. Чугунін Я. В. як засновник кафедри захисту рослин доклав багато зусиль для розвитку її матеріально-технічної бази, покращення методики викладання ряду навчальних дисциплін, постійно проводив наукові дослідження, здійснював керівництво аспірантами, здобувачами, залучав студентів до науково-дослідної роботи. Свій практичний та науковий досвід він передавав майбутнім фахівцям, молодим викладачам, постійно виступав із лекціями та доповідями перед працівниками сільського господарства Херсонської і Миколаївської областей.

За період наукової діяльності Чугунін Я. В. опублікував 116 наукових праць. Під його керівництвом захищено 10 дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук, присвячених актуальним проблемам захисту рослин:

- «Бобова вогнівка на півдні України та заходи боротьби з нею» (Рафальський А. К., 1965 рік);
- «Горохова попелиця на півдні України та заходи боротьби з нею» (Таланов В. П., 1966 рік);
- «Яблунева плодожерка та заходи боротьби з нею в умовах Нижнього Придніпров'я» (Мороз Т. Г., 1967 рік);
- «Яблунева і плодова молі в умовах Нижнього Придніпров'я» (Романенко В. О., 1968 рік);
- «Листовійки на плодкових культурах та заходи боротьби з ними» (Бичко А. С., 1971 рік);
- «Капустяна совка в зрошуваній зоні півдня України та заходи боротьби з нею» (Євтушенко Р. Л., 1972 рік);
- «Попелиці – шкідники яблуні в Нижньому Придніпров'ї та заходи боротьби з ними» (Казанок Г. Т., 1972 рік);
- «Бульбочкові довгоносики на бобових культурах та заходи боротьби з ними» (Красутська О. Г., 1972 рік);
- «Хвороби насіння гороху та заходи боротьби з ними в умовах південного Степу України» (Добровольська К. О., 1973 рік);
- «Весняна капустяна муха в умовах зрошуваної зони Нижнього Придніпров'я та заходи боротьби з нею» (Лохоня Р. М., 1975 рік).

Яків Васильович проводив наукові дослідження біофенології, масових розмножень та міграцій комах, методів біологічного захисту, хімічних препаратів і техніки їх застосування, життєдіяльності ентомофагів, біоекологічних основ розвитку епізоотій та патогенів,

поширення сарани в плавнях Нижнього Дніпра, шкідників і хвороб плодкових, лісових насаджень, виноградників, зернобобових, овочевих, квітково-декоративних та інших культур, використання водних ресурсів та ін. Чугунін Я. В. розробив господарсько-екологічну класифікацію шкідників рослин, фенологічні календарі, прогнози чисельності шкідливої ентомофауни, дієві заходи боротьби з різними видами фітофагів, охорони бджіл від інсектицидних отруень.

Результати багаторічних наукових досліджень Чугунін Я. В. представив у монографії «Мікробіологічний метод захисту сільськогосподарських культур», яка є актуальною і сьогодні [2].

За вагомих внесок у підготовку висококваліфікованих кадрів для агропромислового виробництва, наукові розробки у сфері захисту рослин Чугуніна Я. В. нагороджено орденом «Знак пошани», йому присвоєно звання «Заслужений працівник Вищої школи» та «Заслужений діяч науки».

Чугунін Я. В. був організатором студентського наукового гуртка «Квітникарство», на засіданнях якого разом із дружиною Ольгою Миколаївною знайомив гуртківців із біологією розвитку, особливостями вирощування та догляду за різними квітковими і декоративними культурами. На присадибній ділянці викладачів студенти спостерігали за розвитком і цвітінням тюльпанів голландської селекції, гіацинтів, білої та тигрової лілій, троянд, кліматисів. Після завершення навчання гуртківці одержували диплом за спеціальністю «Квітникар».

Професор Чугунін Я. В. помер 14 листопада 1981 року, похований в місті Херсоні.

Чугунін Яків Васильович був успішним керівником та організатором, досвідченим педагогом, талановитим вченим-ентомологом, засновником кафедри та наукової школи захисту рослин у Херсонському сільськогосподарському інституті ім. О. Д. Цюрупи (сьогодні – Херсонському державному аграрно-економічному університеті). Завдяки великій працелюбності, педагогічному таланту і науковому хисту, незважаючи на більш ніж скромне походження, він досяг значних висот у професійній діяльності, а його розробки з ентомології та захисту рослин залишаються актуальними та вагомими і в теперішній час.

Список використаних джерел

1. Чугунін Я. В., Юганова О. М. Фенологічний календар захисту плодового саду від шкідників та хвороб. Симферопіль: Кримський інститут захисту рослин, 1933. 120 с.
2. Чугунін Я. В. Мікробіологічний метод захисту сільськогосподарських культур. Кишинів, 1975. 137 с.

UDC 632.76 (574.4)

NOCUITY OF THE ANSILOPIA AUSTRICA IN SEED WHEAT SOWS AND MEASURES TO FIGHT WITH THEM IN CONDITIONS OF WESTERN KAZAKHSTAN

Mendigaliyeva A.S.^{1, 2}, Smagulova D.A.²,
Mombayeva B.K.³, Toyzhigitova B.B.⁴

¹West Kazakhstan Innovation and Technology University
Oral, Kazakhstan

e-mail: ayash_mendigali@mail.ru

²Kazakh National Agrarian University
Almaty, Kazakhstan

e-mail: dina.smagulova@mail.ru

³Taraz state University. M. Kh. Dulati
Taraz, Kazakhstan

e-mail: bekzat.mombaeva.79@mail.ru

⁴International Kazakh-Turkish University
named after H.A. Yassavi
Turkestan, Kazakhstan

e-mail: bayan.toyzhitova.69@mail.ru

Abstract. The article presents the results of researches for 2017-2019 on the nocuity of the anisopliaaustriaca and the protective measures carried out on the spring wheat sowings. It is determined that the level of grain losses because of cereal chafer depends on the phase of grain formation in the ear of wheat. During feeding in the phases of the formation of milk and milk-wax stage of ripeness, grain losses consist of grains eaten from inside by the beetle, and in the phase of wax and full ripeness the weight of the eaten grain is added to the mass of bruchids knocked out by the beetle in the process of feeding. The data, which we have received on the nocuity of cereal chafer in spring wheat crops are important for

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Аграрна наука і освіта: історичний екскурс,
сучасна парадигма, стратегія розвитку:**

**Матеріали III Міжнародної науково-
практичної конференції**

(у рамках VI наукового форуму

«Науковий тиждень у Крутах – 2021»,

12 березня 2021 р.) / ДС «Маяк» ІОБ НААН

У авторській редакції учасників конференції.

Відповідальний за випуск: Позняк О.В.

Адреса установи:

ДС «Маяк» ІОБ НААН, вул. Незалежності, 39, с. Крути,

Ніжинський р-н, Чернігівська обл., 16645, Україна

тел./факс. +38-04631-69369,

E-mail: konf-dsmayak@ukr.net; <http://www.dsmayak.com.ua>.

Підписано до друку 4.03.2021 р. Формат 60x84/16.

Друк цифровий. Папір офсетний.

Гарнітура Times. Ум.- друк. арк. 10,32.

Замовлення №20991-9. Наклад 100 прим.

Виготовлено з оригінал-макета замовника.

Друкарня ФОП Гуляєва В.М.

Київська обл., м. Обухів, вул. Малишка, 5

тел. 067-178-37-97

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6205

drukaryk.com